

ממנ 11- אפריקה בסבך היחסים הבין-לאומיים

1. עם תחילת תהליך היווצרותן של מדינות אפריקה, בעיקר החל מתחילת שנות השישים ולאורך המלחמה הקרה עד סיומה, הרי שאפריקה ככלל, שימשה ככלי במאבק הבין גושי. תהליך הדה-קולוניזציה וכניסת ברה"מ למעורבות הולכת וגדלה באפריקה עקב הוואקום שנוצר, מיקם את אפריקה במקום יחסית שולי במערכת הבין לאומית. מיקום שולי יחסי זה, נבע בין השאר מהיעדר מעורבות עמוקה של ארה"ב ביבשת. יחד עם זאת, גידול כמותן של מדינות באפריקה הובילה לפיתוח גוש המדינות הבלתי מזדהות. גוש אשר היווה כעין משקל במאבק הבין גושי, תהליך שהוביל לשימור מיקומו הביני"ל של איחוד מדינות אפריקה במהלך שנות ה-60 וה-70¹. יתרה מכך, מעצם היותן של מדינות אפריקה גוש המונה כרבע מכלל החברות באו"ם, התאפשר לגוש האפריקאי לקדם נושאים אשר עומדים על סדר יומו של הגוש כדוגמת תהליך הדה-קולוניזציה. סדר יום אשר הוביל למאבק מול צרפת ובהמשך לסיום האפרטהייד בדרום אפריקה.

יצירת גוש זה, שימש כאמצעי להפעלת לחץ גם במסגרת המאבק בין מדינת ישראל לעולם הערבי. נטילת הצד הערבי בקונפליקט הישראלי-ערבי בוודאי היווה גורם משמעותי למעמדה של אפריקה במערך היחסים הבין לאומיים של אפריקה². עם תום המלחמה הקרה בה מדינות אפריקה ושליטיה היו עסוקים במאבקים פנימיים ואתגרים כלכליים, אנו עדים למדינות באפריקה אשר כלכלתן הולכת וגדלה. כלכלות אלו כדוגמת ניגריה אשר משמשת כאחת מיצואניות הנפט הגדולה בעולם, לצד שווקים מתעוררים אחרים, מזמינים חדירה של שחקנים מדינתיים גדולים אשר מגלים עניין בשווקים אלו מטעמי מסחר³.

עם תום המלחמה הקרה, הרי שהאו"ם אשר היווה תחילה גורם שמירת שלום, הרחיב את פעילותו ההומניטארית ביבשת⁴. פעילות הומניטארית זו, לצד תהליך הגלובליזציה מעורר הדים וחושף את האתגרים של אפריקה לשאר העולם. אירועים אלו שמים את אפריקה על המפה בהקשר השלילי תוך הפעלת לחץ דעת קהל במדינות מפותחות. דעת קהל אשר עשויה לעורר לחץ לקידום מענה הומניטארי על הממשלות אשר היו אחראיות ליצירת הגורמים אשר הובילו בסופו של דבר למאבקים פנימיים- כדוגמת המלחמה ברואנדה ואחריותה של בלגיה.

¹ Christopher Clapham, "The Resort to The Super Power", *Africa and the International System* (Cambridge: Cambridge University Press, 1996). PP.139-148

² Naomi Chazan and Victor T. Levine, "Africa and the Middle East: Patterns of Convergence and Divergence", in Harbeson and Rothschild (ads.), *Africa in world politics*, (Boulder Westview Press, 1991), pp. 202-215

³ Ian Taylor, "The 'all-weather friend'? Sino-African Interaction in the Twenty First Century", in Taylor and Williams (ads.), *Africa in International Politics: External Involvement on the Continen* (London, Routledge, 2004), pp. 83-93

⁴ בנימין נויברגר, "אפריקה ביחסים הבין-לאומיים", (האוניברסיטה הפתוחה, 2011) ע. 167-172

מהלך משמעותי נוסף הוא ההפרייה ההדדית של מדינות אפריקה וסין בכל הכרוך בפיתוח כלכלי ומיצוב הצדדים בזירה הבינ"ל. סין, אשר היוותה בעבר שחקן לא מרכזי, החלה תופסת את מקומה באמצעות הזירה האפריקאית מתוך השקעות רחבות, מחיקת חובות ומתן אשראי, הסכמי מסחר וכו'. פעילות הדדית זו מאפשרת מחד לסין לצמוח ולשמש כשחקן בעל השפעה אשר נעזר בזירה האפריקאית למימוש שאיפותיה, ומאידך, מדינות אפריקה, אשר מעבר להשקעות הכלכליות, מראות כי יש תחליף למעצמות העל הקודמות או למדינות הקולוניאליות. יכולתה של אפריקה לברור מול מי לעבוד, בוודאי מגבירה את קרנה בעיני מדינות מפותחות במערב.⁵

מרכיב נוסף אשר מרחיב את השפעתה של אפריקה על המרחב הבינ"ל הוא תופעת ההגירה והפליטות אשר נוצרה ביבשת עקב אתגרים ביטחוניים, כלכליים וסביבתיים. אירועים אקולוגיים כבצורת אשר מתווספים לתופעות כדוגמת התדלדלות משאבים, מובילים לתופעת ההגירה אשר אנו עדים לה בשנים האחרונות.⁶ תופעה זו מצריכה היערכות ומענה בקרב מדינות אירופה והצפון המבוסס יותר. מענה זה עשוי להשתנות מתהליכי קליטה ואינטגרציה של מהגרים אלו, ועד לכדי שינויים במפה הפוליטית כביטוי לדעותיו השונים של העמים המקיימים בחירות. ראיה לכך אנו רואים בהיחלשותה של מרקל בגרמניה בבחירות האחרונות, עלייתו של הימין באוסטריה וביוון וכו'.⁷

מרכיב נוסף אשר מרחיב את השפעתו של המרחב האפריקאי על הזירה הבין לאומית הנו תהליך האביב הערבי והשינויים בעולם הערבי בשנים האחרונות. תהליך זה, אשר החל מצפון אפריקה ואשר היווה המשכו לתופעות טרור עולמיות אשר החלו במזרח התיכון, מצריך תשומת לב בין לאומית למתרחש אפריקה בכל הכרוך לקבוצות טרור ולעלייתו של האסלאם הקיצוני כדוגמת בוקו חראם.⁸ עלייתם של גורמים בתוך אפריקה אשר משפיעים על צפונה של אירופה בכל הכרוך לשינויים דמוגרפיים או פוליטיים, בוודאי איננו סוג השפעה אשר עשוי להיתפס כמתוכנן. יחד עם זאת, תופעות סביבתיות אשר על פניו, אינן מתרחשות בזירה הבינ"ל אשר מחוץ לאפריקה, מאלצות גורמים חוץ אפריקאים לגלות עניין בנעשה באפריקה ומכאן שמקומה בזירה הבינ"ל הופכת משמעותית יותר. לסיכום, ניתן להבחין כי לאורך השנים אנו עדים לשינויים במקומה והשפעתה של אפריקה בזירה הבינ"ל, זאת כחלק מההתמודדות של מדינות

⁵ Pigato, Miria, and Wenxia Tang. "China and Africa: Expanding Economic Ties in an Evolving Global Context." (2015). Pp. 1-8

⁶ www.iom.int - <https://www.iom.int/news/migration-asylum-and-refugees-germany-understanding-data> (25.3.2018)

⁷ <http://time.com/4504010/europe-politics-swing-right/> (25/3/2018)

⁸ https://www.washingtonpost.com/world/africa/father-says-5-of-the-nigeria-girls-still-missing-are-dead/2018/03/22/e240adc2-2de1-11e8-8dc9-3b51e028b845_story.html?utm_term=.a448a1fd00f1 (25.3.2018)